

Nr 302.

Av herr **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anläggning av tjärugnar för tillvaratagande av stubbved å statens skogar.

I likhet med andra näringar inom vårt land har skogsbruket rönt det allra största inflytande av kristidens verkningar. Skogsbrukets produkter ha fått ökad betydelse för landets egen hushållning. Förut såsom jämförelsevis mindrevärdiga betraktade produkter ha kommit till större användning och priserna ha stegrats i hög grad.

Detta gäller icke minst det s. k. skogsavfallet, eller stubbar och rötter, grenar och ris, vilket hittills blott i ringa utsträckning tillgodogjorts. Genom ett stegrad tillvaratagande av skogsavfallet har skogarnas bränslealstrande förmåga blivit högst väsentligt utvidgad. Särskilt inom en del rationellt skötta skogsbruk i förening med bränsleförbrukande industrier har nödvändigheten frambringat ett bättre tillvaratagande av skogsavfallet, och resultatet ha utfallit synnerligen gott och till och med lysande.

Det värdefullaste skogsavfallet är tvivelsutan den s. k. stubbveden. Enligt gjorda beräkningar utgör stubbvedsmängden i förhållande till stamved med bark 26,6 procent för tallen och 30,5 procent för granen eller för tall och gran tillsammans 28,5 procent. Högst betydande virkesmängder kvarlämnas sålunda i stubbarna eller omkring 28 procent av den taxerade massan. Skogssakkunnige beräkna att ett avverkningsmoget bestånd om 200 kbm. pr hektar lämnar 56 fastmeter stubbved pr hektar. Då oerhörda mängder av stubbved finnas inom våra skogar, och denna kanske till större delen icke blir tillvaratagen, förstår man lätteligen, vilka oerhörda värden som sålunda gå förlorade.

Stubbveden är synnerligen värderik. Den besitter ett mycket stort

värde både vid användning såsom bränsle och vid användning för andra ändamål. Det kalorimetriska värmevärdet, varmed menas den värmemängd, som alstras, då en kilogram torrsbstans av ämnet helt förbrinner, är hos såväl tall som gran störst i stubbveden, beroende av dennas större rikedom på kol. Det största kalorimetriska värmevärdet finnes hos de mera hartsrika tallstubbar. Stubbveden innehåller en betydande mängd kol, men man kan ur densamma även erhålla andra synnerligen värdefulla produkter. Stubbveden lämpar sig synnerligen utmärkt för torrdestillation. Jämta kolet lämnar den betydande kvantitet tjära och terpentin. Man kan beräkna att ur en kbm. stubbved erhålles 40 å 50 volymprocent kol, 30 å 40 kilogram tjära och 7 å 9 kilogram terpentin. För framställning av finare harts är stubbveden av tall mest tjänlig. Samtliga de produkter, som stubbveden innehåller, ha under kriget blivit föremål för en ofantlig prisstegring. Det gäller både kol, tjära och terpentin. Prisstegringen har lockat till ett bättre utnyttjande av landets rikliga tillgångar på förut oanvända stubbar. Inom landets skogrika provinser pågår ett sjudande arbete för att tillvarataga de outnyttjade rikedomarna. Stora fabriker äro under anläggning. Men allra mest har den privata företagsamheten slagit sig på att anlägga smärre s. k. tjärugnar, vilkas anläggningskostnad är synnerligen billig, blott något tiotusentals kronor för varje. Det ekonomiska utbytet av tjärugnarna har visat sig vara utomordentligt stort. I regel har hela det i tjärugnen nerlagda kapitalet blivit intjänt på en mycket kort tid.

Denna ekonomiskt framsynta företagsamhet har ägt rum bara på i privat ägo befintliga skogsmarker. Landets största skogsägare, nämligen kronan själv, har däremot icke visat prov på samma ekonomiska blick. Den stubbved, som i stora mängder befinner sig på kronans domäner, har i bästa fall för en ringa penning blivit försåld till enskilda. I sämsta fall, och det har säkerligen varit regel, har stubbveden icke kommit till någon som helst användning. I dessa tider, då staten behöver stegra inkomsten av sina produktiva företag så mycket som möjligt, är det icke för mycket begärt, att kronans skogar bli bättre utnyttjade i den nu antydda riktningen, så att staten erhåller större intäkter av desamma. Det lider knappast något tvivel, att med stubbarnas rationella tillvaratagande statsskogarnas avkastning skulle ökas med någon million kronor årligen.

Det har icke saknats påstötningar på domänstyrelsen. Den 13 nov. 1917 insände jägmästaren O. Engströmer i Arjeplog till domänstyrelsen en inlaga, vari han föreslog kraftiga åtgärder från domänstyrelsens sida för bättre utnyttjande av stubbveden. Han påpekar att priset på tjära

under kristiden stigit med flera hundra procent utan att dock statsverket med det försäljningssätt, som tillämpas beträffande tjärvirke, kan tillgodogöra sig någon avsevärdare del av den vinst, som borde komma detsamma tillgodo i egenskap av den störste leverantören av virke för tjärbränningen. Jägmästare Engströmer hemställer till domänstyrelsen, huruvida det icke skulle vara lämpligare att, i stället för att sälja tjärveden på rot, låta genom revirförvaltningens försorg bränna tjäran, varvid veden avgiftsfritt utlämnades från kronoskogar, mot det att tjäran levererades på vissa platser inom reviren mot visst pris pr tunna, vilka priser bestämdes med hänsyn tagen till utforslingskostnaderna, så att tjäran vid vissa järnvägsstationer och lastplatser komme att draga en viss, enhetligt bestämd kostnad. Härigenom skulle statsverket säkerligen erhålla en betydlig vinst, varjämte det skulle ligga i dess hand att reglera tjärprisen och därmed även till stor del produktionen, vilket skulle vara synnerligen väl behöfligt, särskilt om de nuvarande förhållandena komme att fortfara en längre tid.

Vad gjorde nu domänstyrelsen med anledning av detta förslag? Domänstyrelsen lade inlagan utan ett ords motivering till handlingarna. Resultatet blev negativt. Denna likgiltighet från domänstyrelsens sida kommer icke alldeles överraskande. Det är en gammal klagan, att de svenska statsskogarna icke skötas efter moderna affärsprinciper, så att de lämna största möjliga avkastning. Då man tydligen inte kan vänta att domänstyrelsen av egen företagsamhet och initiativkraft slår in på en skogs politik, varigenom statsskogarnas värderika stubbmaterial helt tillgodogöres, återstår det för statsmakterna att ge ett direktiv.

Det kan icke gärna med fog invändas, att stubbveden å statsskogarna icke kan tillvaratagas på grund av brist på arbetskraft. Något hinder möter nog på den punkten, men å andra sidan finnes nu en mängd olika konstruktioner av speciella maskiner för stubbrytning. Maskintekniken har på detta område gått raskt framåt. Om alla maskintekniska erfarenheter och uppfinningar utnyttjas, så kan man säkerligen i betydande grad neutralisera bristen på arbetskraft. Det torde knappast vara lämpligt för staten att anlägga större fabriker för användning utav tjärveden. Statens skogar ligga i regel icke så nära de bästa trafiklederna, vadan transportkostnaderna skulle ställa sig avsevärt höga för stubbarnas framforsling till fabriken. Däremot äro de smärre tjarugnarerna att rekommendera såsom en för statsskogarna väl anpassad typ.

På ovan anförda grunder hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast låta undersöka möjligheterna att genom anläggning av s. k. tjärugnar bättre tillvarataga stubbveden å statsskogarna samt att Kungl. Maj:t därefter ville vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 5 februari 1918.

Ivar Vennerström.